

Efektywność udzielanych dotacji osobom bezrobotnym przez urząd pracy na rozpoczęcie działalności gospodarczej



**Fundusze
Europejskie**
Wiedza Edukacja Rozwój



INKUBATOR INNOWACJI SPOŁECZNYCH
CZAS NA STAŻ

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny



Powiatowy Urząd Pracy w Tychach
Instytut Socjologii Uniwersytet Śląski w Katowicach

Publikacja zawiera samodzielnie przeprowadzone i opracowane
przez studentów Socjologii Uniwersytetu Śląskiego wyniki badań.

**„Efektywność udzielanych dotacji osobom bezrobotnym przez urząd pracy na rozpoczęcie
działalności gospodarczej”**

Natalia Bieniek, Patrycja Kulpa, Aleksandra Świerc

Tychy 2018

Powiatowy Urząd Pracy w Tychach
ul. Budowlanych 59
43-100 Tychy

Uniwersytet Śląski w Katowicach
Wydział Nauk Społecznych
Instytut Socjologii
ul. Bankowa 11
40-007 Katowice

Nadzór merytoryczny ze strony Uniwersytetu Śląskiego:
dr hab. Rafał Muster

Współpraca ze strony Powiatowego Urzędu Pracy w Tychach:
Joanna Zapert-Otręba

Projekt okładki:
Tamara Żelazna



Wydawca:
Powiatowy Urząd Pracy w Tychach

Spis treści

Wstęp.....	5
1. Zagadnienia metodologiczne	7
2. Informacje o jednorazowych środkach na podjęcie działalności gospodarczej.....	9
3. Analiza wywiadów indywidualnych przeprowadzonych wśród osób, które uzyskały dotację unijną na rozpoczęcie własnej działalności.....	12
3.1 Sytuacja na rynku pracy	12
3.1.1 Ocena rynku pracy w mieście Tychy i powiecie bieruńsko-lędzińskim	12
3.1.2 Sytuacja zawodowa badanych przed rozpoczęciem prowadzenia własnej działalności gospodarczej.....	14
3.2 Motywy rozpoczęcia działalności gospodarczej	16
3.2.1 Motywy rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej	16
3.2.2 Typy prowadzonej działalności gospodarczej uczestników badania.....	18
3.2.3 Motywy wyboru określonego typu działalności gospodarczej.....	19
3.2.4 Opinie badanych na temat rozpoczęcia działalności gospodarczej bez wsparcia finansowego ze strony PUP Tychy.....	20
3.2.5 Opinie badanych na temat ewentualnego powrotu do pracy etatowej	22
3.2.6 Źródła informacji o możliwości uzyskania dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej.....	23
3.3 Prowadzenie działalności gospodarczej	24
3.3.1 Największe trudności napotkane na początku prowadzenia działalności.....	24
3.3.2 Obecne problemy w trakcie prowadzenia działalności	25
3.3.3 Planowany zysk z prowadzonej działalności.....	26
3.3.4 Perspektywy rozwoju firmy (np. nowe rynki zbytu, nowe placówki, nowa oferta, rozszerzenie profilu działalności).....	27
3.3.5 Zatrudnienie pracowników	27
3.3.6 Opinie badanych na temat ewentualnego polecenia innym osobom dofinansowania oferowanego przez publiczne służby zatrudnienia.....	28
3.3.7 Rady dla nowych przedsiębiorców.....	27
4. Analiza danych pochodzących z Centralnej Informacji o Działalności Gospodarczej dotyczących przedsiębiorstw zakładanych w oparciu o dotacje udzielone przez PUP Tychy w latach 2007-2016.....	28
4.1 Liczba działalności gospodarczych powstałych przy wsparciu środków finansowych PUP Tychy w latach 2007 - 2016	29
4.2 Liczba działalności gospodarczych powstałych przy wsparciu środków finansowych PUP Tychy wg branży	30

4.3	Gminy, w których założone zostały działalności gospodarcze w oparciu o dotacje z PUP Tychy	32
4.4	Płeć osób rozpoczynających działalność gospodarczą	33
4.5	Wiek osób rozpoczynających działalność gospodarczą w oparciu o dotację PUP Tychy	34
4.6	Status działalności gospodarczych powstałych przy wsparciu środków finansowych PUP Tychy.....	35
4.7	Procent zamkniętych działalności gospodarczych powstałych przy wsparciu środków finansowych PUP Tychy w poszczególnych latach	36
4.8	Okres funkcjonowania działalności gospodarczych po otrzymaniu dotacji z PUP Tychy	37
4.9	Procent nadal aktywnych przedsiębiorstw w odniesieniu do ilości udzielonych dotacji przez PUP Tychy w latach 2007 - 2016	38
Podsumowanie.....		39
Spis wykresów.....		42
ANEKS.....		43
Tezy do dyskusji w wywiadach indywidualnych.....		44

Wstęp

Niniejsza publikacja stanowi efekt finalny realizacji programu zdobywania doświadczenia zawodowego dla studentów socjologii „WORK for JOB - przez praktykę do pracy” w ramach projektu CZAS NA STAŻ – granty dla innowatorów społecznych oferujących nowe rozwiązania praktycznej nauki zawodu w przejściu z edukacji do pracy współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego - Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020.

Informacje o możliwości składania wniosków do Grantodawcy tj. Inkubatora Innowacji Społecznych Białostockiej Fundacji Kształcenia Kadr były rozpowszechniane przez pracowników Biura Karier Uniwersytetu Śląskiego. W odpowiedzi na ogłoszony konkurs Miasto Tychy w imieniu, którego wystąpił Powiatowy Urząd Pracy w Tychach w partnerstwie z Instytutem Socjologii Uniwersytetu Socjologii opracowało koncepcję innowacji społecznej.

W procedurze wyboru grantobiorców projekt został zakwalifikowany do realizacji i finansowania w okresie od stycznia do lipca 2018 roku.

Projekt jest przykładem efektywnego partnerstwa nawiązanego w ramach Rady Programowo-Biznesowej działającej przy Instytucie Socjologii Uniwersytetu Śląskiego, której członkiem jest Powiatowy Urząd Pracy w Tychach. Celem działania Rady jest m.in. zbliżanie efektów kształcenia do potrzeb rynku pracy. Natomiast głównym celem realizowanego projektu jest przetestowanie nowych rozwiązań organizacji staży lub praktyk studenckich, a głównym tematem testowanych innowacji społecznych „Przejście z edukacji do pracy”.

W projekcie uczestniczyło dziewięciu studentów socjologii Uniwersytetu Śląskiego – sześciu z drugiego roku studiów pierwszego stopnia i trzech studentów pierwszego roku drugiego stopnia studiów. Projekt umożliwił studentom zdobycie cennego, doświadczenia w samodzielnej realizacji badań empirycznych. Studenci podzieleni na trzy trzyosobowe zespoły, przy wsparciu naukowym dr hab. Rafała Mustera oraz przy współpracy z pracownikami Powiatowego Urzędu Pracy w Tychach zrealizowali projekty badawcze, analizujące:

- *sytuację i opinie osób uczestniczących w stażach organizowanych przez urząd pracy*
- *sytuację cudzoziemców na lokalnym rynku pracy*
- *efektywność udzielanych dotacji osobom bezrobotnym przez urząd pracy na rozpoczęcie działalności gospodarczej.*

Realizowane rozwiązanie testujące umożliwiło studentom zdobycie praktycznego doświadczenia zawodowego w trakcie studiów m.in. poprzez poznanie zasad realizacji badań i analiz rynku pracy w praktyce, zapoznanie się ze specyfiką funkcjonowania instytucji rynku pracy, a także z zasadami współpracy międzyinstytucjonalnej. Studenci dodatkowo nabywali umiejętności efektywnej współpracy w zespole. Wyniki realizowanych analiz, związanych z problematyką rynku pracy będą miały wymiar praktycznie użyteczny i zostaną wykorzystane przez publiczne służby zatrudnienia z Tychów w celu zwiększenia efektywności podejmowanych działań mających na celu aktywizację zawodową zarówno bezrobotnych, jak i poszukujących pracy.

Wyniki zrealizowanych przez studentów badań w trzech obszarach badawczych zostały wydane w formie trzech odrębnych publikacji, które udostępnione będą m.in. bibliotekom, publicznym służbom zatrudnienia oraz wszystkim zainteresowanym instytucjom.

Studenci w ramach projektu wzięli także udział w dwóch dwudniowych szkoleniach.

Jedno ze szkoleń dotyczyło umiejętności komunikacji i współpracy w grupie z elementami metod kreatywnego myślenia. W drugim szkoleniu poruszano zagadnienia związane ze współczesnymi tendencjami w badaniach społecznych i marketingowych oraz wykorzystywaniu mediów społecznościowych w realizacji badań empirycznych. Projekt zakończyła konferencja, zorganizowana w dniu 5 czerwca na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego. Podczas konferencji studenci biorący udział w projekcie przedstawili wyniki zrealizowanych prac badawczych.

Niniejsza publikacja zawiera opracowane wyniki zrealizowanych badań w zakresie *„efektywności udzielanych dotacji osobom bezrobotnym przez urząd pracy na rozpoczęcie działalności gospodarczej”*.

1. Zagadnienia metodologiczne

Jednym z instrumentów aktywizacji osób bezrobotnych przez publiczne służby zatrudnienia są dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Jednocześnie odczuwalny jest deficyt badań nad efektywnością udzielanego wsparcia – szczególnie w dłuższym horyzoncie czasowym. Dlatego też jednym z realizowanych badań w ramach innowacyjnego projektu „WORK for JOB - przez praktykę do pracy” była próba dokonania ewaluacji poziomu efektywności udzielonego wsparcia.

Badania związane z analizą efektywności udzielonego wsparcia osobom bezrobotnym zakładającym działalność gospodarczą w oparciu o środki finansowe pozyskane z PUP Tychy składały się z dwóch zasadniczych modułów. Pierwszy moduł miał charakter analizy danych zastanych (desk research), a jego przedmiotem była baza zawierająca dane o 1082 firmach założonych w latach 2007-2016. Drugi moduł miał charakter badań jakościowych i związany był z realizacją wywiadów pogłębionych wśród osób, które otrzymały dotację na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Badania były realizowane od marca do maja 2018 roku.

W ramach analizy danych zastanych badano, czy firmy, które założono w latach 2007-2016 w oparciu o dotację pozyskaną z PUP Tychy nadal funkcjonują, czy też działalność ta została zawieszona lub zlikwidowana. Spośród 1082 podmiotów znajdujących się w bazie do dalszej – szczegółowej analizy wyłoniono 680 firm. Firmy te udało się zidentyfikować w różnych ogólnodostępnych bazach dotyczących funkcjonujących firm (w głównej mierze posiłkowano się Centralną Ewidencją Informacyjną o Działalności Gospodarczej). Dzięki temu udało się uzyskać odpowiedzi na następujące pytania: Ile podmiotów nadal funkcjonuje na rynku? W jakich branżach funkcjonują firmy na rynku?. Jak długo funkcjonują na rynku firmy po uzyskaniu dotacji? W których latach najwięcej podmiotów było zamykanych?

W ramach badań przeprowadzono także wywiady pogłębione z osobami (N=14), które otrzymały środki na własny biznes. Dobór osób do próby miał charakter celowy. Kluczową determinantą doboru respondentów do badań był fakt otrzymania dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Jednocześnie starano się zróżnicować badanych ze względu na branżę, w której byli bezrobotni, a obecni przedsiębiorcy prowadzą swoją działalność. Wywiady pogłębione zostały przeprowadzone w siedzibie PUP Tychy.

Podczas realizacji wywiadów starano się udzielić odpowiedzi na zagadnienia dotyczące motywów rozpoczęcia działalności gospodarczej, źródeł informacji o dotacjach, trudności napotykanych na początku prowadzenia działalności gospodarczej, problemów, które utrudniają prowadzenie działalności gospodarczej. Ponadto pytano o zagadnienia związane z perspektywami rozwoju własnych firm, o kondycję finansową, a także o rady dla osób rozpoczynających własny biznes.

Co warto podkreślić – zrealizowane badania mają wymiar aplikacyjny i uzyskane wyniki mogą zostać wykorzystane przy tworzeniu dokumentów strategicznych związanych z aktywizacją zasobów ludzkich na lokalnych rynkach pracy.

2. Informacje o jednorazowych środkach na podjęcie działalności gospodarczej

Dofinansowanie podjęcia działalności gospodarczej (tzw. dotacje) – jest to forma finansowego wsparcia udzielana osobom bezrobotnym, absolwentom integracji społecznej oraz absolwentom klubów integracji społecznej, którzy pragną rozpocząć własną działalność gospodarczą.

Podstawę prawną do udzielania pomocy stanowi ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy oraz akt wykonawczy tj. rozporządzenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 14 lipca 2017 r. w sprawie dokonywania z Funduszu Pracy refundacji kosztów wyposażenia lub doposażenia stanowiska pracy oraz przyznawania środków na podjęcie działalności gospodarczej.

Wniosek o udzielenie jednorazowych środków na podjęcie działalności gospodarczej można złożyć w powiatowym urzędzie pracy właściwym ze względu na miejsce zamieszkania lub pobytu osoby bezrobotnej albo ze względu na planowane miejsce prowadzenia działalności gospodarczej.

Wniosek zawiera m.in. kalkulację kosztów związanych z podjęciem działalności gospodarczej oraz źródła ich finansowania; szczegółową specyfikację wydatków do poniesienia w ramach dofinansowania, przeznaczanych na zakup towarów i usług, w szczególności na zakup środków trwałych, urządzeń, maszyn, materiałów, towarów, usług i materiałów reklamowych, pozyskanie lokalu, pokrycie kosztów pomocy prawnej, konsultacji i doradztwa związanych z podjęciem działalności gospodarczej. Ponadto do wniosku należy przedstawić proponowaną formę zabezpieczenia zwrotu dofinansowania na wypadek niewywiązania się z warunków udzielenia pomocy.

O jednorazowe środki na podjęcie działalności gospodarczej może wystąpić osoba bezrobotna, która:

- w okresie 12 miesięcy poprzedzających złożenie wniosku nie odmówiła bez uzasadnionej przyczyny przyjęcia propozycji odpowiedniego zatrudnienia, innej pracy zarobkowej, szkolenia, stażu, prac społecznie użytecznych, przygotowania zawodowego dorosłych, wykonywania prac interwencyjnych lub robót publicznych a także udziału w działaniach w ramach Programu Aktywizacja i Integracja;

- nie przerwała z własnej winy szkolenia, stażu, wykonywania prac społecznie użytecznych, indywidualnego planu działania, udziału w działaniach w ramach Programu Aktywizacja i Integracja lub innej formy pomocy określonej w ustawie;
- po skierowaniu podjęła szkolenie, przygotowanie zawodowe dorosłych, staż, prace społecznie użyteczne lub inną formę pomocy określoną w ustawie;
- nie otrzymała dotychczas z Funduszu Pracy lub z innych środków publicznych bezzwrotnych środków na podjęcie działalności gospodarczej lub rolniczej, założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej;
- nie prowadziła działalności gospodarczej i nie posiadała wpisu do ewidencji działalności gospodarczej w okresie 12 miesięcy poprzedzających złożenie wniosku o przyznanie środków na podjęcie działalności gospodarczej, a w przypadku posiadania wpisu - oświadczy o zakończeniu działalności gospodarczej w dniu przypadającym w okresie przed upływem co najmniej 12 miesięcy bezpośrednio poprzedzających dzień złożenia wniosku;
- nie była w okresie 2 lat przed dniem złożenia wniosku skazana za przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu, w rozumieniu Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny;
- nie złożyła wniosku do innego urzędu.

Maksymalna kwota pomocy na rozpoczęcie działalności gospodarczej, w tym na pokrycie kosztów pomocy prawnej, konsultacji i doradztwa, związanych z podjęciem tej działalności wynosi 6-krotność wysokości przeciętnego wynagrodzenia. Wsparcie finansowe udzielane jest w formie bezzwrotnej pomocy pod warunkiem: prowadzenia działalności gospodarczej w okresie 12 miesięcy od jej rozpoczęcia oraz nieskładania w tym okresie wniosku o jej zawieszenie. W tym czasie nie można również podjąć zatrudnienia. W sytuacji prowadzenia działalności gospodarczej przez okres krótszy niż 12 miesięcy albo naruszenia innych warunków umowy dotyczącej przyznania środków na podjęcie działalności gospodarczej, otrzymane środki wraz z odsetkami podlegają zwrotowi.

Środki wypłacane są na podstawie zawartej umowy pomiędzy urzędem pracy, a osobą bezrobotną. Po otrzymaniu dotacji osoba bezrobotna zakłada w terminie wskazanym w umowie własną działalność gospodarczą, a otrzymane środki wykorzystuje zgodnie ze złożonym wnioskiem. Na udokumentowanie i rozliczenie poniesionych wydatków osoba bezrobotna ma 2 miesiące od dnia podjęcia działalności gospodarczej.

3. Analiza wywiadów indywidualnych przeprowadzonych wśród osób, które uzyskały dotację unijną na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej

1.3 Sytuacja na rynku pracy

3.1.1 Ocena rynku pracy w mieście Tychy i powiecie bieruńsko-lędzińskim

Osoby, które obecnie prowadzą własną działalność gospodarczą na temat sytuacji na rynku pracy wypowiadają się w sposób pozytywny, uważają że obecnie zdecydowanie łatwiej jest znaleźć pracę niż jeszcze kilka lat temu. Dobrym przykładem ilustrującym tę tezę jest wypowiedź jednej z rozmówczyń *„Mam wrażenie, że obecnie jest łatwiej znaleźć pracę niż 7 lat temu”* (kobieta, korekta tekstów). Uważają również, że obecnie to po stronie potencjalnego pracownika leży duża swoboda względem wybierania korzystnych dla siebie ofert pracy. Jeden z respondentów stwierdził: *„Teraz jest rynek pracownika, podobno jest teraz więcej ofert”* (kobieta, przedstawiciel branży fotograficznej). Podobne opinie były wrażane przez pozostałych respondentów, którzy jednoznacznie potwierdzają, że sytuacja na lokalnym rynku pracy (miasto Tychy i powiat bieruńsko-lędziński) uległa zdecydowanej poprawie. Znacząco zmniejszyła się stopa bezrobocia, która kształtuje się poniżej 3% zarówno w Tychach, jak i w powiecie bieruńsko-lędzińskim.

Respondenci – przedsiębiorcy, którzy otrzymali dotację z PUP Tychy na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej – podkreślają, że oczekiwania potencjalnych pracowników względem pracodawcy są na tyle duże, że ciężko dopasować do nich ofertę, która byłaby satysfakcjonująca na co wskazuje wypowiedź jednego z rozmówców: *„Ciężko znaleźć pracownika, który chciałby pracować”* (mężczyzna, przedstawiciel branży budowlanej). Okazuje się, że istotne zmniejszenie się wskaźników rejestrowanego bezrobocia implikuje także rosnącymi oczekiwaniami pracowników wobec zarobków. Od jednego z rozmówców możemy usłyszeć: *„Pracownicy mają straszne wymagania finansowe, nie interesują ich warunki pracy, nie biorą pod uwagę drugiej strony, każdy myśli o swoim. Po prostu każdy patrzy na to, żeby dużo zarobić”* (mężczyzna, mechanik samochodowy).

Skutkuje to tym, że pracodawcy dostrzegają coraz większy problem w pozyskaniu pracowników do własnych przedsiębiorstw. Możemy od jednego z rozmówców usłyszeć *„Ciężko jest teraz z pracownikami. Niby nie ma problemu, ale konkretnie jest problem”* (mężczyzna, projektowanie wnętrz).

Pytane osoby wskazują również, iż zdecydowanie łatwiej jest znaleźć pracę na najniższym szczeblu, na stanowiskach typowo produkcyjnych. Natomiast zdecydowanie trudniej jest znaleźć pracę na stanowiskach specjalistycznych, czy związanych z pracą administracyjno-biurową. Jedna z respondentek wskazała: *„Na wyższym szczeblu jest przesyt, bądź stanowiska są już z góry obsadzone”* (kobieta, przedstawiciel branży geodezyjnej). Brak możliwości znalezienia odpowiedniej dla siebie pracy (biorąc pod uwagę nie tylko własne kwalifikacje, ale także poziom aspiracji) ma duży wpływ na to, że coraz więcej osób decyduje się na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej. Jeden z respondentów zauważył: *„Coraz więcej osób z grona znajomych decyduje się na podjęcie własnej działalności”* (mężczyzna, trener personalny).

Sam rynek pracy w Tychach charakteryzowany jest jako rynek dla mało wymagającego pracownika, skupiającego się raczej na pracy fizycznej. Wskazuje na to wypowiedź jednego z uczestników wywiadu, który mówi: *„Jeśli chodzi o rynek pracy w Tychach to nie jest on jakoś szczególnie rozbudowany jeżeli chodzi o ludzi z wyższymi aspiracjami zawodowymi, dużo mamy zakładów produkcyjnych, hal produkcyjnych i tam pracy nie brakuje. Dzisiaj Pan idzie i jutro pracuje”* (mężczyzna; deratyzacja, dezynsekcja, dezynfekcja).

3.1.2 Sytuacja zawodowa badanych przed rozpoczęciem prowadzenia własnej działalności gospodarczej

Analiza zgromadzonego materiału badawczego wykazała, że duża część osób, które uzyskały dotację na rozpoczęcie działalności gospodarczej przed jej otrzymaniem, była etatowymi pracownikami firm - także korporacji. Niektórzy doświadczyli redukcji zatrudnienia, inni zwolnili się sami i zarejestrowali się w PUP Tychy jako osoby bezrobotne. Jeden z badanych mówił: *„Byłem zatrudniony w korporacji. Po czasie chciałem przejść na swoją działalność”* (mężczyzna trener personalny). Brak możliwości realizacji własnych ambicji zawodowych, ogólne zmęczenie pracą na cudzy rachunek, a także chęć samostanowienia o charakterze swojej pracy, jej organizacji i ścieżce rozwoju zawodowego to były główne czynniki związane z chęcią przejścia na własną działalność. Jeden z respondentów nawet stwierdził: *„Teraz żałuję tylko, że tak późno, za długo pracowałem na etacie”* (mężczyzna, projektowanie wnętrz).

Wśród rozmówców znalazły się również osoby prowadzące własną działalność wcześniej jeszcze przed podjęciem pracy etatowej na co wskazuje wypowiedź jednej z badanych *„Miałam już własną działalność, następnie pracowałam 7 lat w korporacji”* (kobieta, geodeta).

W przypadku osób, które rozpoczęły działalność gospodarczą w oparciu o dotację uzyskaną z PUP Tychy znaleźli się także ci, którzy pracują jako podwykonawcy, co im zdecydowanie odpowiada, biorąc pod uwagę formy rozliczeń finansowych. Jak zauważa jedna z badanych: *„Założenie działalności (w branży wydawniczej) jest bardziej korzystne z punktu widzenia kooperanta, a także rozwiązuje problem związany z umowami o dzieło, bądź umowami na zlecenie”* (kobieta, korekta tekstów).

Wśród kobiet występowała również sytuacja przejściowego wykluczenia z rynku pracy spowodowana wychowaniem dzieci, na skutek tego po przerwie w wykonywaniu pracy zarobkowej było ciężko ponownie uzyskać zatrudnienie o czym mówi jedna z rozmówczyń: *„Pracowałam jako przedstawiciel handlowy zanim otworzyłam własną działalność, później byłam na urlopie macierzyńskim. Nie miałam powrotu na rynek pracy, więc razem z mężem otworzyliśmy kawiarnię i pracownię cukierniczą”* (kobieta, właścicielka kawiarni).

Rozmówcami były również osoby, które poszukiwały pracy lecz nie natrafiły na satysfakcjonujące je oferty na co wskazuje chociażby jedna z odpowiedzi na pytanie o to, czy wcześniej dana osoba poszukiwała zatrudnienia *„Tak, lecz miałam konkretne wytyczne”* (kobieta, grafik komputerowy).

Przeszkodą, na którą wskazywali badani jest również wiek. Niestety szanse ludzi starszych na znalezienie zatrudnienia są bardzo mocno ograniczone co również ma istotny wpływ na zakładanie własnych przedsiębiorstw przez ludzi nieco starszych, jak mówi jeden z badanych *„Wiek jest barierą, ale pracodawcy nie mówią tego wprost. Można znaleźć pracę jako magazynier, dozorca, ale takiego typu oferty pracy to nie dla mnie, dlatego postanowiłem otworzyć coś swojego”* (mężczyzna, mechanik samochodowy).

2.3 Motywy rozpoczęcia działalności gospodarczej

3.2.1 Motywy rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej

Znaczna część rozmówców za główny powód rozpoczęcia prowadzenia własnej działalności gospodarczej wskazuje chęć pracy dla siebie, co pokazują dwie przykładowe wypowiedzi rozmówców – „*Przede wszystkim chęć bycia na swoim*” (mężczyzna, mechanik samochodowy), czy „*Chęć prowadzenia własnej działalności*” (kobieta, kosmetyczka).

Pojawiły się również głosy, że własna działalność gospodarcza zwiększa atrakcyjność na rynku pracy „*Umożliwia to współpracę z całym gronem współpracowników (brak związania z jednym pracodawcą – wydawnictwem). Większa atrakcyjność na rynku wydawniczym*” (kobieta, korekta tekstów).

Jedna z kobiet, za powód otwarcia własnej działalności wskazuje fakt likwidacji instytucji, w której wcześniej pracowała: „*Gdy zostałam bezrobotną, bo wszystkie kolegia w kraju zlikwidowano, to miałam do wyboru albo zejść szczebel niżej, czyli wrócić do szkolnictwa, albo zmienić w ogóle branżę i na przykład pracować w jakiejś firmie, biurze, czy korporacji, bo takie oferty miałam. Doszłam do wniosku, że jest to najlepszy moment, by pracować na własne nazwisko i stworzyć coś swojego. Przede wszystkim stworzyć idealne miejsce pracy dla siebie, które będzie dla mnie komfortowe i będę mogła pracować tak, jak zawsze chciałam. Daje mi to ogromną satysfakcję*” (kobieta, szkoła języka niemieckiego).

Uczestnicy badania wskazywali również, iż mają dość pracowania w korporacji, co wiązało się z licznymi problemami, jakich tam doświadczyli. Skutkiem negatywnych zachowań była chęć rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej. Jeden z respondentów stwierdza: „*Pracowałam 15 lat w korporacji i skończyło się to bardzo źle, był mobbing i depresja. Też była chęć zrobienia czegoś dla samej siebie, ale zawsze była obawa, bo mam męża i dzieci. Ten komfort posiadania pieniędzy co miesiąc był silniejszy. Moje życie tak się wywróciło do góry nogami, że gdy już doszłam do siebie to mąż mi powiedział, że albo pójdę szukać pracy, albo potraktuję to jako takiego kopniaka od życia, że zawsze chciałam otworzyć swoją działalność i to jest dobry moment. Mimo że się bardzo bałam i nie wierzyłam w siebie, zdecydowałam, że jednak chcę to robić*” (kobieta, galeria wzornictwa przemysłowego, promowanie i sprzedaż dzieł różnych artystów).

Następnym motywem rozpoczęcia własnej działalności gospodarczej była chęć własnego rozwoju i większych zarobków. Można przytoczyć w tym miejscu następującą wypowiedź: *„Chęć zawsze była, na początku wygrywały skończone studia i całkiem inny zawód. Też stanowiska były niby dobre, ale wszyscy proponowali najniższe krajowe bez możliwości rozwoju, dlatego to nie bardzo mnie interesowało. Później też była możliwość skorzystania z dofinansowania, także zaryzykowałam i nie żałuję”* (kobieta, fotografia).

Kolejnymi z powodów otwarcia własnych działalności gospodarczych były: *„(...) chęć zmienienia pracy”* (kobieta, sklep internetowy), czy *„Chęć podjęcia pracy po dłuższym urlopie macierzyńskim”* (kobieta, właścicielka kawiarni). Jedna z osób badanych stwierdziła, że: *„Nie znalazłam pracy, która spełniałaby moje wymagania oraz chęć wykorzystania swojego doświadczenia”* (kobieta, grafik).

3.2.2 Typy prowadzonej działalności gospodarczej uczestników badania

Analiza zgromadzonego materiału badawczego wykazała, że osoby uczestniczące w badaniu prowadzą poniższe typy działalności gospodarczych:

- Szkoła językowa (*mała kameralna szkoła języka niemieckiego*) – kobieta;
- Mechanika samochodowa – mężczyzna;
- Deratyzacja, dezynsekcja, dezynfekcja – mężczyzna;
- Salon kosmetyczny – kobieta;
- Branża budowlana – mężczyzna;
- Geodezja – kobieta;
- Grafika komputerowa, agencja reklamowa – kobieta;
- Projektowanie wnętrz, remont biur i mieszkań prywatnych – mężczyzna;
- Fotografia (*głównie ślubna*) – kobieta;
- Galeria wzornictwa przemysłowego, promowanie i sprzedaż dzieł różnych artystów – kobieta;
- Sprzedaż internetowa oraz stacjonarna prezentów, upominków i gadżetów – kobieta;
- Prowadzenie własnych kawiarni, pracowni cukierniczej oraz baru sushi – kobieta;
- Branża wydawnicza, korekta tekstów – kobieta;
- Pierwszą działalnością jest praca jako trener personalny, drugą działalnością jest współpraca ze znajomym przy eksporcie produktów polskich do Chin – mężczyzna;

3.2.3 Motywy wyboru określonego typu działalności gospodarczej

Najczęściej respondenci za główną przyczynę otwarcia danego typu działalności gospodarczej, jaki prowadzą wskazują na swoje zainteresowania. Kolejnym najczęściej wybieranym motywem otwierania określonego typu działalności dla osób badanych jest wykształcenie respondentów. W następnej kolejności badani mówili o chęci znalezienia pewnej szansy dla siebie - luki na rynku, którą można zagospodarować i poprzez to czerpać zyski. Dla przykładu można przytoczyć następujące wypowiedzi badanych:

- *„Zbieżne z wykształceniem, zainteresowaniami. W okolicy są różne szkoły językowe, które głównie bazują na języku angielskim, natomiast nie ma w okolicy szkoły, która specjalizuje się w j. niemieckim i jeszcze w nauczaniu małych dzieci, więc uznałam, że jest to dla mnie szansa”* (kobieta, szkoła języka niemieckiego);
- *„Pasja. Fotografia przewijała się przez całe życie. Podczas studiów miałam okazję sfotografować ślub koleżanki i później wszyscy mnie pchnęli, żebym jednak w tą stronę poszła”* (kobieta, fotografia);
- *„Doświadczenie życiowe, pewna luka na rynku”* (mężczyzna, deratyzacja, dezynsekcja, dezynfekcja);
- *„Chęć podjęcia pracy powiązana z zainteresowaniami i wykształceniem”* (kobieta, właścicielka kawiarni);
- *„Całe życie związane ze sportem (pływanie zawodowe), hobby, możliwość zrobienia odpowiednich kursów”* (mężczyzna, trener personalny).

3.2.4 Opinie badanych na temat rozpoczęcia działalności gospodarczej bez wsparcia finansowego ze strony PUP Tychy

Analiza zgromadzonego materiału badawczego wykazała, że niemal wszyscy przedsiębiorcy stwierdzili, że bez uzyskania dotacji zdecydowaliby się na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Respondenci zwracają uwagę, że dotacja „*To tylko niewielki zastrzyk finansowy*” (kobieta, właścicielka kawiarni), inny z respondentów podkreśla, że „*Kwota jest niewielka (...). Na pewno trzeba mieć swój wkład finansowy*” (kobieta, sklep internetowy). Jednak badani wskazują, w jaki sposób dotacja pomogła im w rozpoczęciu działalności. Wśród zalet wymieniają takie elementy jak to, że dotacja przyspieszyła otwarcie ich działalności, była swego rodzaju przypieczętowaniem wcześniej podjętych decyzji. Dotacja i procedury związane z jej uzyskaniem, pomogły przedsiębiorcom uporządkować myśli i dopiąć wszystko na ostatni guzik. Badani mówili również, że pieniądze uzyskane z dotacji przydały się do dokupienia sprzętu. Jeden z mężczyzn stwierdził „*Dotacja ułatwia rozpoczęcie działalności, »trzeba mieć coś na start«*” (mężczyzna, trener personalny). W tym miejscu można również przytoczyć wypowiedzi dwóch kobiet, które uzyskały dotację ze strony PUP Tychy:

- „*W moim przypadku pomogło mi to uporządkować pewne przemyślenia, co było w sferze marzeń bardziej przybrało formę jakiś cyfr itd. Ja, mimo braku tej dotacji zdecydowałabym się na otwarcie tej firmy, ale wiem, że tak naprawdę mój kapitał to była moja wiedza i doświadczenie. Natomiast dzięki tej dotacji na pewno mogłam to zrobić lepiej, nowocześniej, mogłam zaopatrzyć się w tablice interaktywne itd. Więc na pewno te pieniądze pomogły mi zaistnieć na rynku, stać się bardziej konkurencyjną niż gdybym tylko uczyła przy małym stoliczku z »kserówki«, a więc mogłam zainwestować w pomoce dydaktyczne. Natomiast decyzja i tak była wcześniej, a ta pomoc dodała mi tylko takiej motywacji, napędu, być może bez tego rok bym jeszcze zwlekała, a tak to był taki bodziec*” (kobieta, szkoła języka niemieckiego)
- „*Myślę, że na pewno w moim przypadku przyspieszyły, bo w głowie gdzieś tam decyzja siedziała, ale bez konkretnego terminu. I wcześniej gdzieś sobie już kompletowałam sprzęt, który jest mi potrzebny do wykonywania tego typu działalności, natomiast dofinansowanie już tak to przypieczętowało, że mogłam to dokończyć i z konkretnym terminem wykonać*” (kobieta, fotografia).

Tylko jeden z badanych przedsiębiorców początkowo wyznał, iż bez uzyskania dotacji nie zdecydowałaby się na rozpoczęcie działalności gospodarczej, choć jak możemy zauważyć, w dalszej części wypowiedzi wskazuje, że jednak bez uzyskania wsparcia finansowego by wystartował, ale byłoby trudniej: *„Myślę, że nie. Tu nie chodzi o samą dotację, to chodzi o cały proces, który polegał na napisaniu biznes planu, na przygotowaniu, wymyśleniu gdzieś sobie tego w głowie i myślę, że właśnie to tak dopinguje człowieka. Te pieniądze też są ważne na początek, ale fakt faktem te dotacje nie są na tyle wysokie, trzeba by było drugie tyle. Bez tego człowiek sam by wystartował, natomiast byłoby trochę trudniej. Te pisanie biznes planu i kielkowanie pomysłu i rozrost go do takich realnych kształtów, to było ważne”* (mężczyzna, deratyzacja, dezynsekcja, dezynfekcja).

3.2.5 Opinie badanych na temat ewentualnego powrotu do pracy etatowej

Przedsiębiorcy w znacznej części utrzymują, że nie widzą możliwości przejścia na etat i wolą nadal prowadzić własną działalność. Przykładem może być wypowiedź jednego z mężczyzn *„Nie chciałabym wrócić na etat w innej firmie”* (mężczyzna, właściciel firmy budowlanej). Jednakże kilka osób miało pewne wahania, jedna z kobiet wskazuje dwa aspekty przemawiające za pracą etatową w innej firmie: *„Nie, ale ja jestem jeszcze przed takim krytycznym momentem przejścia na wysoki ZUS. W mojej branży problemem jest okres wakacyjny, kiedy ja też muszę płacić ZUS a praktycznie nie zarabiam, w przypadku szkół językowych to są 4 miesiące od czerwca do października, kiedy się nie zarabia i to jest prawie jedyna rzecz, która gdzieś tam powoduje tą myśl, że etat byłby lepszy. Druga kwestia bardziej osobista, nie ma mnie popołudniami w domu, więc mojej rodziny nie widuję, bo moja rodzina funkcjonuje do południa w pracy i w szkole, w domu są po południu kiedy ja jestem w pracy”* (kobieta, szkoła języka niemieckiego). Kolejna osoba również porusza problemy związane z tzw. pustym sezonem *„W sezonie słabego popytu, wolałabym iść na etat do firmy, lecz wolę być »na swoim«”* (kobieta, sklep internetowy). Z kolei inny z badanych jest zdania, że wszystko zależałoby od propozycji, jaką by dostał na etacie *„To zależy, wszystko by zależało od propozycji. Ale myślę, że nie chciałbym wracać, jakoś bardziej cieszę mnie te swoje pieniądze. I generalnie ciężiej jeśli chodzi o mobilizację do pracy, ciężiej oszukać mi siebie samego niż mojego szefa.”* (mężczyzna, deratyzacja, dezynsekcja, dezynfekcja).

Tylko jeden z przedsiębiorców stoi na stanowisku, iż w celu pozbycia się pewnych kłopotów związanych z prowadzeniem własnej działalności gospodarczej wybrałby pracę na etacie w innej firmie *„Ja bym się zastanowił, jeżeli miałbym jakieś dochody takie same lub stabilniejsze to wolałbym się pozbyć niektórych tych kłopotów związanych z prowadzeniem działalności, np. martwić się o ZUS, o różne przeglądy, kontrole czy odpowiedzialność. Dzisiaj tak, poszedłbym w etat, żeby pozbyć się tego obciążenia”* (mężczyzna, mechanika samochodowa).

3.2.6 Źródła informacji o możliwości uzyskania dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej

Przedsiębiorcy wymieniają kilka źródeł, skąd dowiedzieli się o możliwości uzyskania dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej. Wszyscy jednak utrzymują, że jest to wiedza, do której nie ma problemu dotrzeć i jest to „*Wiedza powszechnie znana*” (kobieta, korekta tekstów). Z kolei inny z badanych mówi: „*Nie było problemu z dotarciem do takiej informacji, też między ludźmi krąży gdzieś ta informacja. Koleżanki z branży, które też tak zaczęły i dzięki temu dowiedziałam się, że nie jest to jakaś wyższa szkoła magii, że można tą dotację dostać i nie jest to tylko dla wybrańców – to też pomaga, że jest to coś takiego w zasięgu ręki*” (kobieta, szkoła języka niemieckiego). Badani także wskazywali na Powiatowy Urząd Pracy w Tychach, znajomych „*Znajomi korzystali z takiego dofinansowania, oni mi to polecali i namawiali od lat*” (mężczyzna, projektowanie wnętrz, remont biur i mieszkań prywatnych), także partnera „*Partner brał dotację na rozpoczęcie działalności*” (kobieta, grafik), na poprzedniego pracodawcę „*Poprzedni pracodawca brał dotację Unijną na rozpoczęcie działalności*” (kobieta, kosmetyczka), ale także na media, broszury informacyjne.

3.3 Prowadzenie działalności gospodarczej

3.3.1 Największe trudności napotkane na początku prowadzenia działalności

Główny problemem, z jakim musieli się zmierzyć nowi przedsiębiorcy to pozyskanie klientów. Większość wypowiedzi wskazywała właśnie na ten aspekt. Respondenci odpowiadają w następujący sposób: *„Przede wszystkim z pozyskaniem klientów, czasami to trwa 2-3 lata, do wszystkiego jest potrzebny czas”*(mężczyzna - mechanika samochodowa). W ten sam sposób wypowiedział się mężczyzna, który prowadzi działalność związaną z deratyzacją, dezynfekcją i dezynsekcją. Kobieta zajmująca się fotografią ślubną, również zwraca uwagę na brak klientów na początku działalności, ale również na problem związany z wyceną swojej pracy – *„Obawa o klienta, bo otwiera się działalność i o tak, to co teraz, gdzie ci klienci. I też był taki problem, bo ja na początku wyceniłam sobie pewną usługę i czułam się dobrze, wiedziałam, że na pewno jestem w stanie dobrze ją wycenić, ale co jeśli ktoś chciał to modyfikować. Już tutaj był problem na początku z wyceną”*.

Kolejną bardzo ważną przeszkodą była biurokracja. Osoby otwierające własną działalność potrzebowały wsparcia osoby zajmującej się księgowością: *„(...) kwestia podatków - byłam zupełnie na to nieprzygotowana i to jest coś takiego, gdzie popełnia się dużo błędów”* (kobieta - szkoła języka niemieckiego). Niektórzy respondenci zdecydowali się od razu zatrudnić osobę odpowiedzialną za księgowość. Tak, m.in. wypowiedział się mężczyzna prowadzący działalność gospodarczą jako trener personalny *„Od początku przekazałem osobie zawodowo się tym trudniącej”*.

Następnym problemem podkreślanym przez rozmówców są wysokie opłaty, na co zwraca uwagę jedna z respondentek zajmująca się grafiką - *„Problemem były wysokie opłaty, ZUS. Najpierw zarabiamy na opłaty, a później na siebie”*.

Jedna z kobiet zwraca uwagę na problem z zatrudnieniem pracownika o odpowiednich kwalifikacjach - *„Sama pracowałam, sama się zaopatrywałam, sama rozwoziłam i sama produkowałam, więc brakowało czasu i był problem z zatrudnieniem pracownika z odpowiednimi kwalifikacjami. Sezonowość sprzedaży również była problemem”* (właścicielka kawiarni).

3.3.2 Obecne problemy w trakcie prowadzenia działalności

Część respondentów odpowiada, iż problemy nie uległy zmianie, są takie same jak na początku prowadzenia działalności, co zostało opisane w poprzednim rozdziale.

Znaczna część respondentów uważa, że przy prowadzeniu własnej działalności brak im urlopu, co potwierdzają odpowiedzi rozmówców - kobieta (grafik): *„Brak urlopu macierzyńskiego jako przedsiębiorca, brak urlopu chorobowego. Obowiązek zawieszenia działalności w przypadku urlopu wychowawczego”*. Podobne zdanie ma również mężczyzna (deratyzacja, dezynsekcja, dezynfekcja): *„Ja jaki mam problem? Dawno na urlopie nie byłem. My pracujemy tak naprawdę cały czas”*. Jeden z respondentów zapytany o obecne problemy związane z działalnością odpowiada: *„Pracownicy: szkolenia pracowników, BHP, zwolnienia lekarskie. Ta pomoc na uruchomienie tego się kończy, bo reszta to są już same problemy związane z prowadzeniem i finanse przede wszystkim i zdrowie.”* – mężczyzna (mechanika samochodowa).

Na ten temat dłuższej wypowiedzi udzieliła właścicielka szkoły języka niemieckiego: *„W mojej branży problemem jest okres wakacyjny, kiedy ja też muszę płacić ZUS a praktycznie nie zarabiam, w przypadku szkół językowych to są 4 miesiące od czerwca do października, kiedy się nie zarabia. Stoję przed takim dylematem, czy pozostać w takiej formie jednoosobowej działalności i dalej tworzyć idealne miejsce pracy dla siebie, czy rozszerzyć ją i to jest trudna decyzja, bo to się wiąże z kolejnymi problemami. Stoję przed wyborem, czy utrzymać to w takiej formie, czy rozwijać się. Nawet jeśli Ci klienci są to ja się nie rozdwoję a moja doba ma określoną liczbę godzin. I kwestia tego dużego ZUS'u, który gdzieś tam nade mną wisi i martwego sezonu wakacyjnego. Ciągłe jest taki lęk, nawet jeśli jest dobrze, to gdzieś każdy z nas ma takiego potwora w szafie, że dobrze, dzisiaj są klienci, ale może jutro otworzą się w okolicy dwie szkoły językowe i tych klientów nie będzie, albo technologia pójdzie do przodu i nie będziemy już tak bardzo potrzebni. I ciągle jest ten lęk, że nawet jeżeli dziś jest dobrze i mam wizję rozwoju, to boję się, że to jest wszystko płynne i niestale”*.

Mężczyzna (właściciel firmy budowlanej) zaznacza, że po dwóch latach prowadzenia działalności, jest zmuszony płacić już większą składkę do Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, co również uważa za problem.

Jedna z respondentek zamknęła swoją działalność na skutek zbyt dużych trudności wynikających z jej prowadzenia. *„Prawda jest taka, że zamykam działalność, ale galeria internetowa zostaje. Będziemy działać w Internecie. Niestety, miasto Tychy, mieszkańcy nie są gotowi na tego typu sztukę i taki odbiór, nie ma takich potrzeb. Mam takie plany, że dam sobie rok, dwa i spróbuję w Katowicach”* (kobieta zajmująca się prowadzeniem galerii wzornictwa przemysłowego oraz sprzedażą dzieł różnych artystów).

Przedsiębiorcy, nawet gdy działalność dobrze prosperuje, zawsze muszą zmagać się z jakimiś problemami; czy jest to brak możliwości urlopu czy obawa, że konkurencja może się pojawić, lecz, jak zaznaczono wcześniej, większość przedsiębiorców, mimo wszelkich trudności, nie wróciłaby na etat.

3.3.3 Planowany zysk z prowadzonej działalności

W kwestii osiągania planowanego zysku zdania są podzielone. Kilku respondentów uważa, że przychody są „sezonowe”. Pojawiają się okresy małego i dużego przychodu. Potwierdzają to wypowiedzi właścicielki szkoły języka niemieckiego: *„U mnie jest różnie, to znaczy w skali roku jest źle właśnie ze względu na ten sezon wakacyjny, więc ja już muszę uczyć się planowania, odkładania i gospodarowania. Gdyby nie było tego martwego okresu, to tak, byłoby dobrze”* oraz mężczyzny zajmującego się mechaniką samochodową – *„Ja powiem uczciwie, że jest taka sytuacja martwych okresów. Jak jest początek roku szkolnego to ludzie nie wyłożą, bo potrzebują na to i na to. Jak są takie okresy świąteczne, to wiadomo wszyscy do marketów a tu ciężko coś wyłożyć”*. To zdanie również podziela pani fotograf – *„U mnie aktualnie jest martwy sezon ze względu na post, dlatego ślubów nie ma. Ale już od kwietnia zaczyna się sezon i trwać będzie do listopada”*.

Mniej więcej połowa respondentów uważa, że osiąga planowany zysk oraz dostrzega, że *„większe zyski należy zostawić na miesiące, podczas których zamówień jest mniej”* (kobieta – geodezja).

Mężczyzna (deratyzacja, dezynsekcja, dezynfekcja) twierdzi, że zyski utrzymują się na stałym poziomie, nie zmniejszają się, ale również nie zwiększają. *„U mnie te zyski są mniej więcej na stałym poziomie i one są, dobiły do pewnego poziomu i gdzieś tam trwale się utrzymują, natomiast moja branża i rodzaj wykonywanej działalności powoduje to, że ja po prostu pewnego pułapu nie jestem w stanie przeskoczyć”*.

3.3.4 Perspektywy rozwoju firmy (np. nowe rynki zbytu, nowe placówki, nowa oferta, rozszerzenie profilu działalności)

Większość pytaných planuje rozwój własnej firmy, przykładem jest kobieta (galeria wzornictwa przemysłowego, promowanie i sprzedaż dzieł różnych artystów): *„Nawiązałam teraz taką współpracę z ludźmi, którzy wypromują sklep internetowy. Będę szukać nowych artystów i będę dostarczać im produkt, czyli zdjęcie i opis. Będziemy jeździć po różnych targach i pozyskiwać nowych artystów”* oraz właścicielka kawiarni: *„Za tydzień otwieramy nową kawiarnię, w planach mamy kilka pomysłów”*.

Inni rozmówcy twierdzą, że rozwijają się cały czas, od początku otwarcia własnej działalności. *„3-4 razy w roku jadę na szkolenia, cały czas się rozwijam.”*(mężczyzna – trener personalny). Rozwój firmy wiąże ze sobą większy wkład finansowy co zaznacza mężczyzna (mechanika samochodowa): *„Myślę, że każdy myśli żeby rozwijać firmę „tylko po prostu to jest kwestia finansów. Ileż można wkładać, też bym chciał coś odzyskać, coś bym chciał zarobić”*.

Nie każdy może sobie na to pozwolić bądź po prostu uważa, że osiągnął to czego potrzebował. Około 30% odpowiadających nie planuje rozwoju swojej działalności.

3.3.5 Zatrudnienie pracowników

Zdecydowana większość respondentów nie chce zatrudniać pracowników. Łączy się to z kosztami oraz koniecznością obdarowania nowej osoby zaufaniem w trakcie prowadzenia swojej działalności. Respondenci zwracają uwagę, że nowy pracownik to duża odpowiedzialność. Można przytoczyć następujące wypowiedzi: *„Nie. Chciałabym, ale martwię się, że nie mogłabym zapłacić pracownikowi godziwych pieniędzy”* (kobieta – grafik) lub: *„Nie, pracownik bardzo dużo kosztuje. U mnie byłaby jeszcze kwestia zmiany lokalu na większy. W najbliższych miesiącach nie zamierzam, ewentualnie w perspektywie kolejnego roku szkolnego”* (kobieta, szkoła języka niemieckiego).

Kilku przedsiębiorców jednak planuje, bądź już zatrudnia kilku pracowników w zależności od potrzeb swojej firmy. *„Przyjęłam do odbycia stażu osobę bezrobotną, w przypadku otwarcia nowego salonu planuję zatrudnić kolejnych pracowników”* (kobieta – salon kosmetyczny). Inna z respondentek twierdzi: *„Na obecną chwilę zatrudniam łącznie siedem osób, w następnym tygodniu planuję zatrudnić kolejne pięć”* (kobieta, właścicielka kawiarni).

3.3.6 Opinie badanych na temat ewentualnego polecenia innym osobom dofinansowania oferowanego przez publiczne służby zatrudnienia

Jednogłośnie wszyscy respondenci odpowiedzieli twierdząco na to pytanie. Kilku przedsiębiorców już polecało swoim znajomym tego typu dofinansowanie. *„Ja już nie jednemu powiedziałem, że jak myślisz o działalności to spróbuj, zawsze to jakaś pomoc”* (mężczyzna – mechanika samochodowa), *„Ja pomagałem nawet w przygotowaniu biznes planów”* (mężczyzna - deratyzacja, dezynsekcja, dezynfekcja).

Dofinansowanie na otwarcie działalności gospodarczej jest bardzo popularne i cieszące się dobrą opinią, co pokazują odpowiedzi. Niektórzy z rozmówców dodają, że nie jest to wystarczająca kwota, która pomaga stworzyć działalność gospodarczą. Mężczyzna (projektowanie wnętrz, remont biur i mieszkań prywatnych) odpowiada: *„Oczywiście, bo to zawsze jest jakiś zastrzyk finansowy. To cuda nie są, nie da się ukryć, bo jak ktoś zaczyna od zera to naprawdę musi dobrze sobie to zagospodarować. U mnie np. zakup jednego programu do projektowania to koszt osiem tysięcy złotych, to już prawie pół dotacji, teraz jakbym nie miał narzędzi i takich rzeczy to gdzie tam. Pomaga, ale jeśli ktoś liczy tylko, że dostanie i otworzy firmę to nie tędy droga”*.

3.3.7 Rady dla nowych przedsiębiorców

Kilka rad dla osób planujących otworzyć własną działalność gospodarczą od osób już po jej otwarciu to m.in.: *„Dobry biznes plan to podstawa. Z rynkiem i potencjalnym klientem trzeba się zaznajomić. Nie wolno się zniechęcać. Można sobie dobrze rozplanować swój czas pracy, narzucamy sobie sami swoje zasady we własnej działalności. Choć pracując na etacie człowiek jest bardziej zmobilizowany niż przy prowadzeniu własnej działalności”* (kobieta – sklep internetowy). *„Trzeba posiadać dobry biznesplan oraz wystartować z czymś czego nie ma jeszcze na rynku. Dużo wytrwałości i samodyscypliny. Warto korzystać z takich możliwości jak Urząd Pracy oraz dofinansowania”* (właścicielka kawiarni).

4. Analiza danych pochodzących z Centralnej Informacji o Działalności Gospodarczej dotyczących przedsiębiorstw zakładanych w oparciu o dotacje pozyskane z PUP Tychy w latach 2007-2016

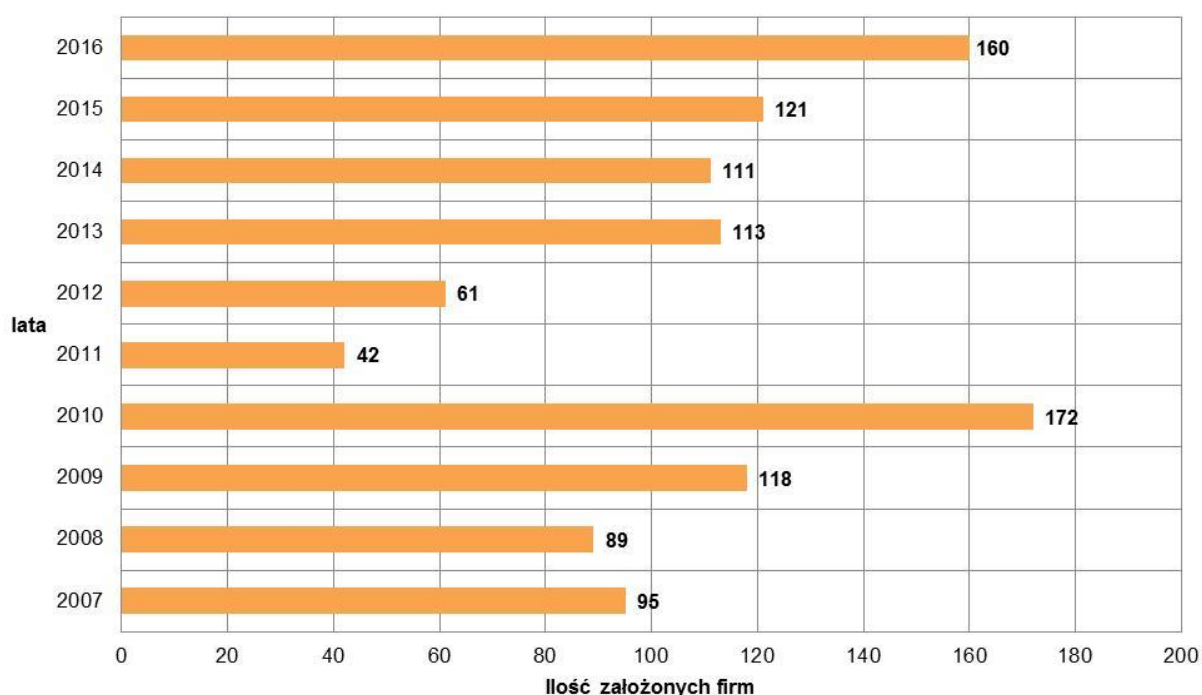
W celu zobrazowania jak udzielone wsparcie finansowe przyczyniło się w praktyce do powstawania działalności gospodarczych analizie zostały poddane dane znajdujące się w bazie CEIDG, obejmujące ostatnie 10 lat, w ciągu których zostały udzielane dotacje. Baza CEIDG (Centralna Ewidencja Informacyjna o Działalności Gospodarczej) powstała w roku 2011 i jest ona elektronicznym rejestrem przedsiębiorców działających na terenie Polski. Portal w dużej mierze został stworzony po to, aby ułatwić podatnikom prowadzenie działalności gospodarczej. Rejestr ten stawia sobie za zadanie umożliwienie założenia firmy, aktualizowanie danych o prowadzonej działalności, jak również dostęp do informacji na temat tego, czy dana firma jest nadal aktywna na rynku, czy jej działalność została zamknięta lub zawieszona.

Z informacji uzyskanych w PUP Tychy latach 2007-2016 powstały łącznie 1082 firmy przy wsparciu finansowym urzędu. W CEIDG udało się zidentyfikować i dotrzeć do kompletnych informacji o 680 podmiotach, które zostały poddane dalszej analizie. Są to firmy, co do których nie było wątpliwości czy nadal funkcjonują, czy działalność gospodarcza została zawieszona lub zlikwidowana.

1.3 Liczba działalności gospodarczych powstałych przy wsparciu środków finansowych PUP Tychy w latach 2007 - 2016

Jeżeli chodzi o ilość otwieranych działalności w poszczególnych latach w oparciu o dotację z PUP Tychy przeanalizowane dane dotyczyły wszystkich 1082 firm. Najwięcej z nich zostało założonych w roku 2010, było ich aż 172 co stanowi prawie 16 %. Najmniej zaś firm utworzonych zostało w roku 2011, było ich zaledwie 42, co stanowiło niecałe 4%. Widać również wyraźny spadek ilości założonych firm w roku 2011. Jednak była to sytuacja przejściowa, w kolejnych latach odsetek nowo powstałych przedsiębiorstw sukcesywnie wzrastał.¹

Wykres 1 Liczba działalności gospodarczych powstałych przy wsparciu środków finansowych PUP Tychy w latach 2007 – 2016



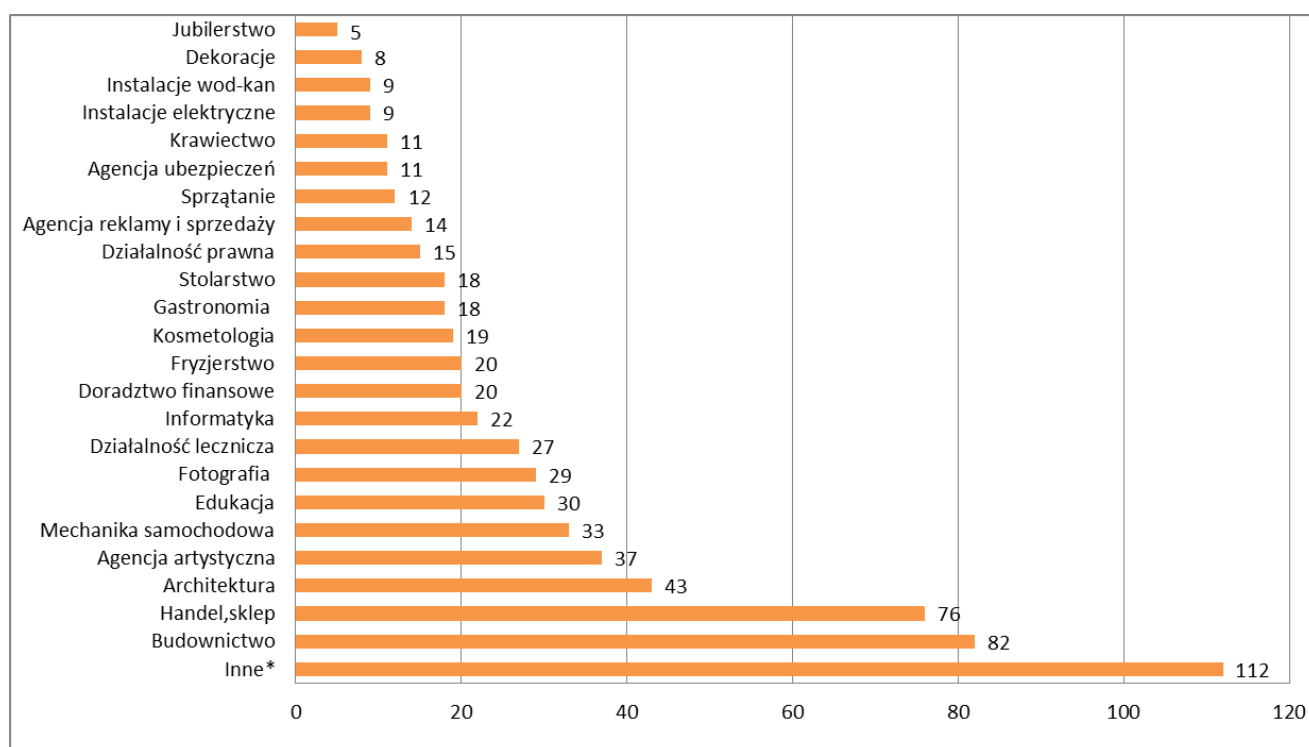
Źródło: badania własne ($N=1082$)

¹ Liczba dotacji zależy od środków finansowych, którymi dysponuje urząd w danym roku zgodnie z decyzją Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej przeznaczoną na finansowanie programów na rzecz promocji zatrudnienia, łagodzenia skutków bezrobocia i aktywizacji zawodowej

4.2 Liczba działalności gospodarczych powstałych przy wsparciu środków finansowych PUP Tychy wg branży

Mając na uwadze branże w jakich najczęściej zdecydowano się na złożenie działalności większość osób zdecydowała się na branżę budowlaną. Powstały w niej 82 przedsiębiorstwa, czyli ponad 12% z całości. Chętnie wybieraną dziedziną jest również handel, który liczy 76 przedsiębiorstw, stanowiących nieco ponad 11%. Do najbardziej niszowych branży możemy zaliczyć agencje pracy, antykwariaty, działalności z zakresu BHP, czy tłumaczy. W tych dziedzinach powstało zaledwie po jednej firmie.

Wykres 2 Liczba działalności gospodarczych powstałych przy wsparciu środków finansowych PUP Tychy wg branży



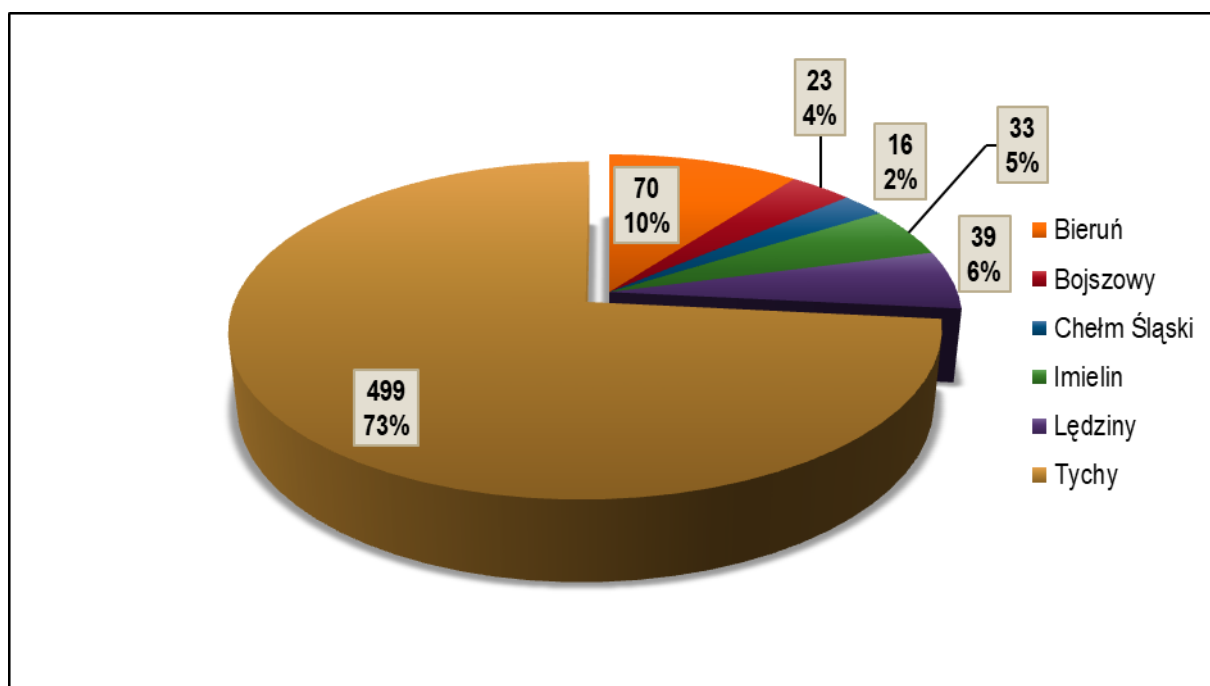
Źródło: badania własne (N=680)

* Inne to m.in.: administracja, agencja nieruchomości, agencja pracy, alpinizm przemysłowy, antykwariat, badania marketingowe i naukowe, bhp, biuro rachunkowe, doradztwo zawodowe, geodezja, grafika, hotelarstwo i turystyka, transport

4.3 Gminy, w których założone zostały działalności gospodarcze w oparciu o dotacje z PUP Tychy

Pierwszym aspektem, który został wyróżniony jest liczba osób, która zdecydowała się na założenie własnej działalności gospodarczej z uwzględnieniem miast, w których zamieszkują osoby rozpoczynające działalność gospodarczą.² Zdecydowaną większość stanowią mieszkańcy miasta Tychy, jest to 499 osób co stanowi 73% wśród mieszkańców sąsiednich miast, którzy również uzyskali wsparcie unijne na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej. Dane zawierają informacje o przedsiębiorstwach powstałych w ciągu ostatnich 10 lat i zostały one zobrazowane na poniższym wykresie

Wykres 3 Gminy, w których założone zostały działalności gospodarcze w oparciu o dotacje z PUP Tychy



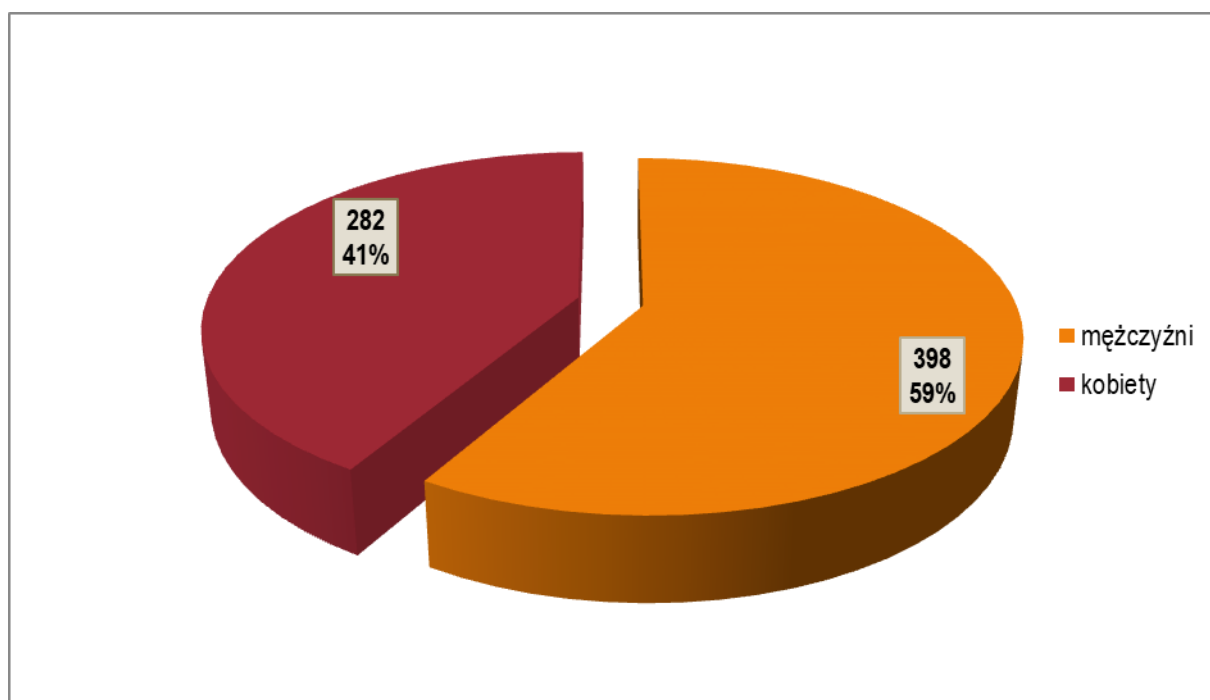
Źródło: badania własne (N=680)

² Powiatowy Urząd Pracy w Tychach obejmuje zasięgiem działania Miasto Tychy oraz powiat bieruńsko-lędziński, w skład którego wchodzi pięć gmin tj.: Bieruń, Bojszowy, Chełm Śląski, Imielin i Lędziny.

4.4 Płeć osób rozpoczynających działalność gospodarczą

Kolejnym kryterium wziętym pod uwagę była ilość działalności założona przez kobiety lub mężczyzn. Z poniższego wykresu wynika, że większość przedsiębiorców stanowią mężczyźni. Jest ich 398 i stanowią oni 59% właścicieli założonych działalności.

Wykres 4 Płeć osób rozpoczynających działalność gospodarczą



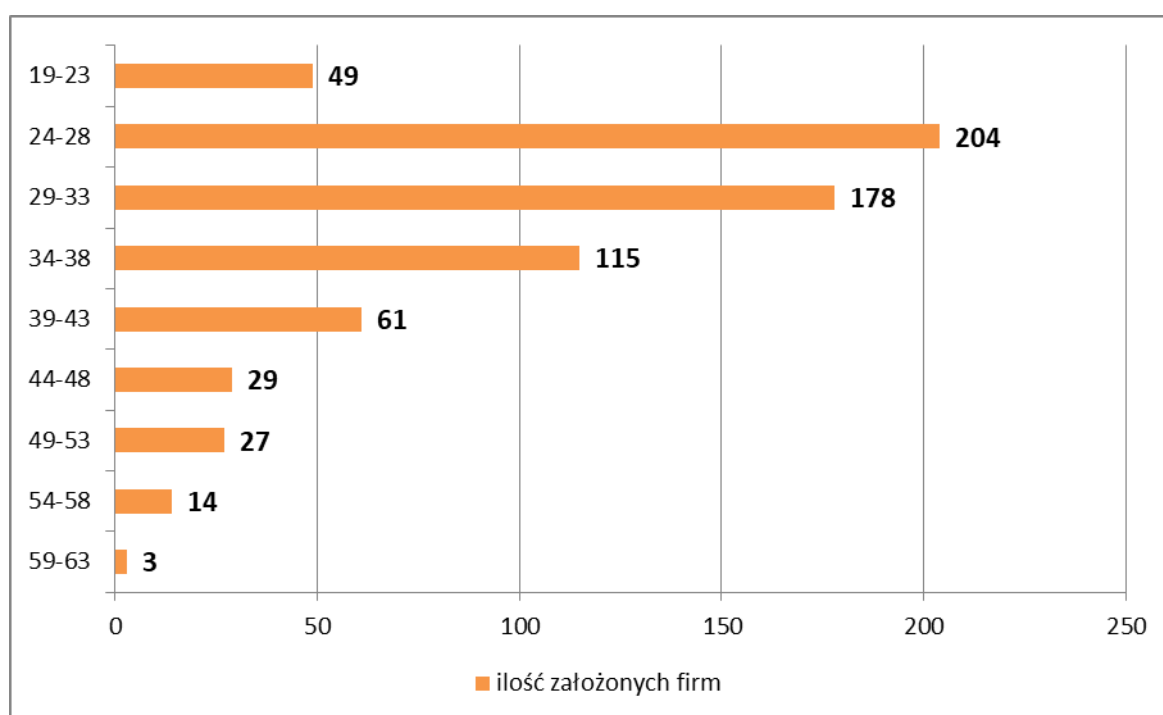
Źródło: badania własne ($N=680$)

4.5 Wiek osób rozpoczynających działalność gospodarczą w oparciu o dotację PUP

Tychy

Biorąc pod uwagę wiek osób, które zdecydowały się na założenie własnej firmy średnio wynosi on ok. 32 lat. Zdecydowanie najwięcej osób zakładających działalność miało 28 lat, było to 49 osób czyli nieco ponad 7%. Najmniej działalności zostało założonych przez osoby w wieku 48 i 63 lat było to zaledwie po 1 firmie

Wykres 5 Wiek osób rozpoczynających działalność gospodarczą w oparciu o dotację PUP Tychy

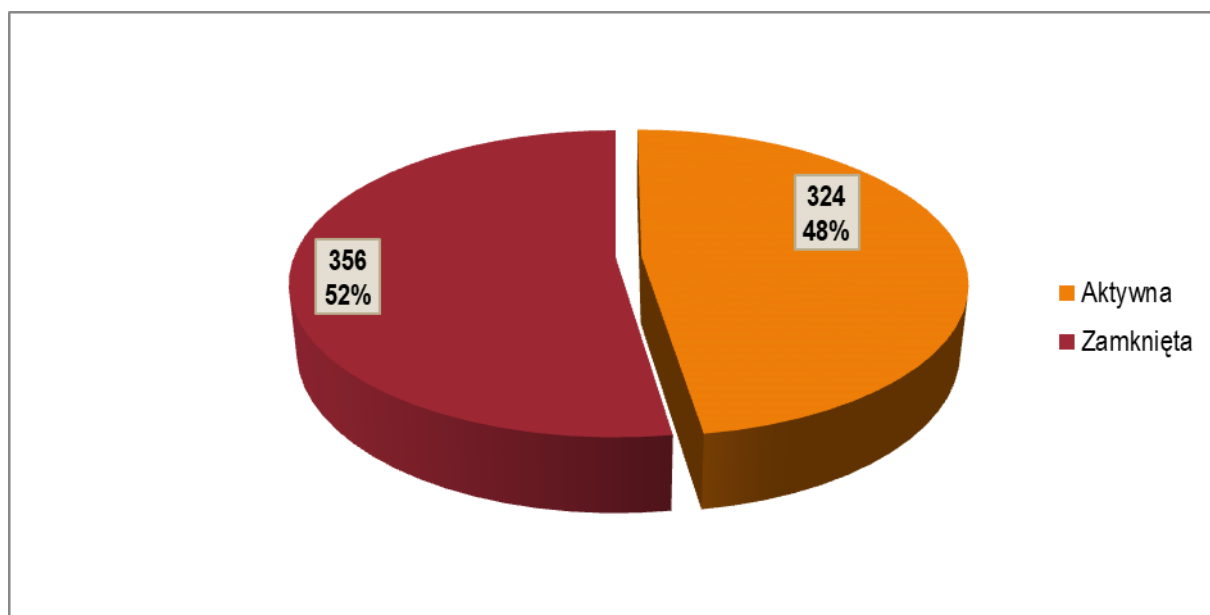


Źródło: badania własne (N=680)

4.6 Status działalności gospodarczych powstałych przy wsparciu środków finansowych PUP Tychy

Szczególnie istotną rolę z punktu widzenia celu prowadzonych badań stanowiła liczba przedsiębiorstw, które zdołały utrzymać się na rynku w ciągu 10 lat od uzyskania dotacji unijnej. Niestety większość stanowią tutaj firmy, które na dzień dzisiejszy w ewidencji widnieją jako zamknięte. Jest ich 356, co stanowi 52% w odniesieniu do całości utworzonych w tym czasie przedsiębiorstw. Jak więc widać ponad połowie z nich nie udało się rozwinąć działalności na tyle by pozostała ona na rynku

Wykres 6 Status działalności gospodarczych powstałych przy wsparciu środków finansowych PUP Tychy

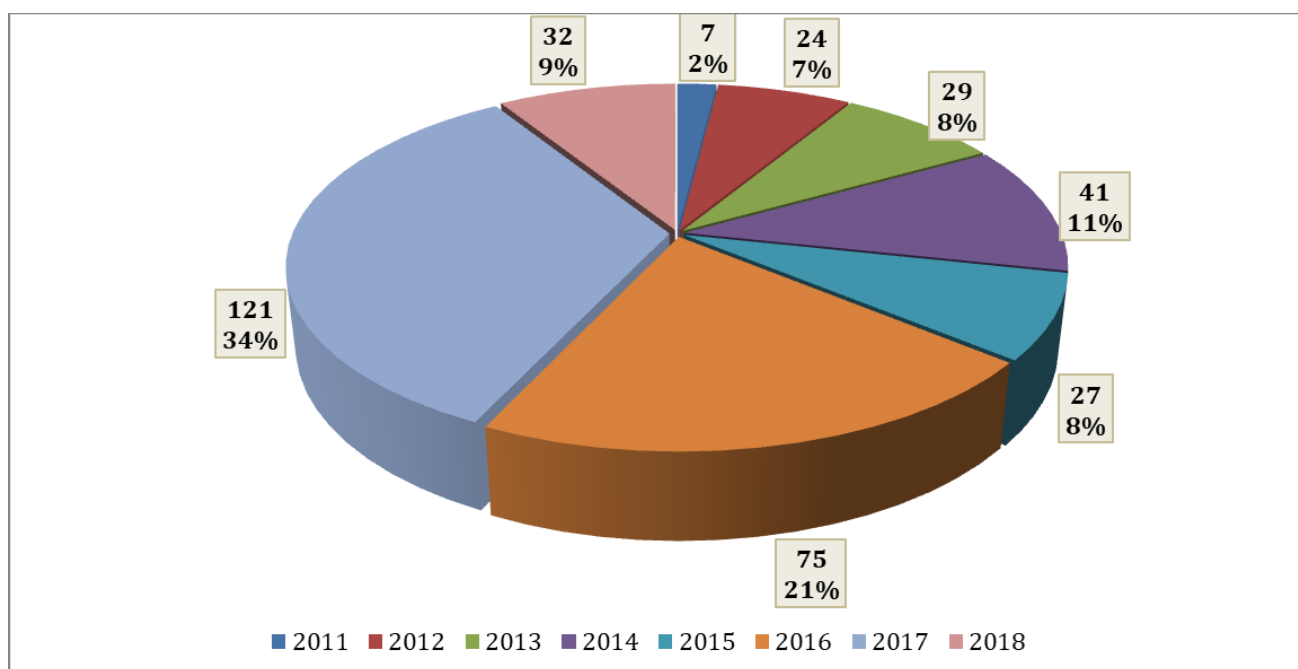


Źródło: badania własne (N=680)

4.7 Procent zamkniętych działalności gospodarczych powstałych przy wsparciu środków finansowych PUP Tychy w poszczególnych latach

Nawiązując do ilości zamkniętych działalności warto zwrócić również uwagę na ilość zamykanych przedsiębiorstw w konkretnych latach. Zdecydowanie najwięcej firm zrezygnowało z dalszego prowadzenia działalności w roku 2017, ponieważ było ich 121 co stanowi 34%. Najmniej przedsiębiorstw zlikwidowano w roku 2011, było ich jedynie 7 co stanowi zaledwie 2%. W pozostałych latach wartości utrzymują się na dość zbliżonym poziomie, nie można zauważyć ani zbyt dużego wzrostu zamykanych lub zawieszanych działalności, ani też wyraźnego spadku ich liczby.

Wykres 7 Procent zamkniętych działalności gospodarczych powstałych przy wsparciu środków finansowych PUP Tychy w poszczególnych latach



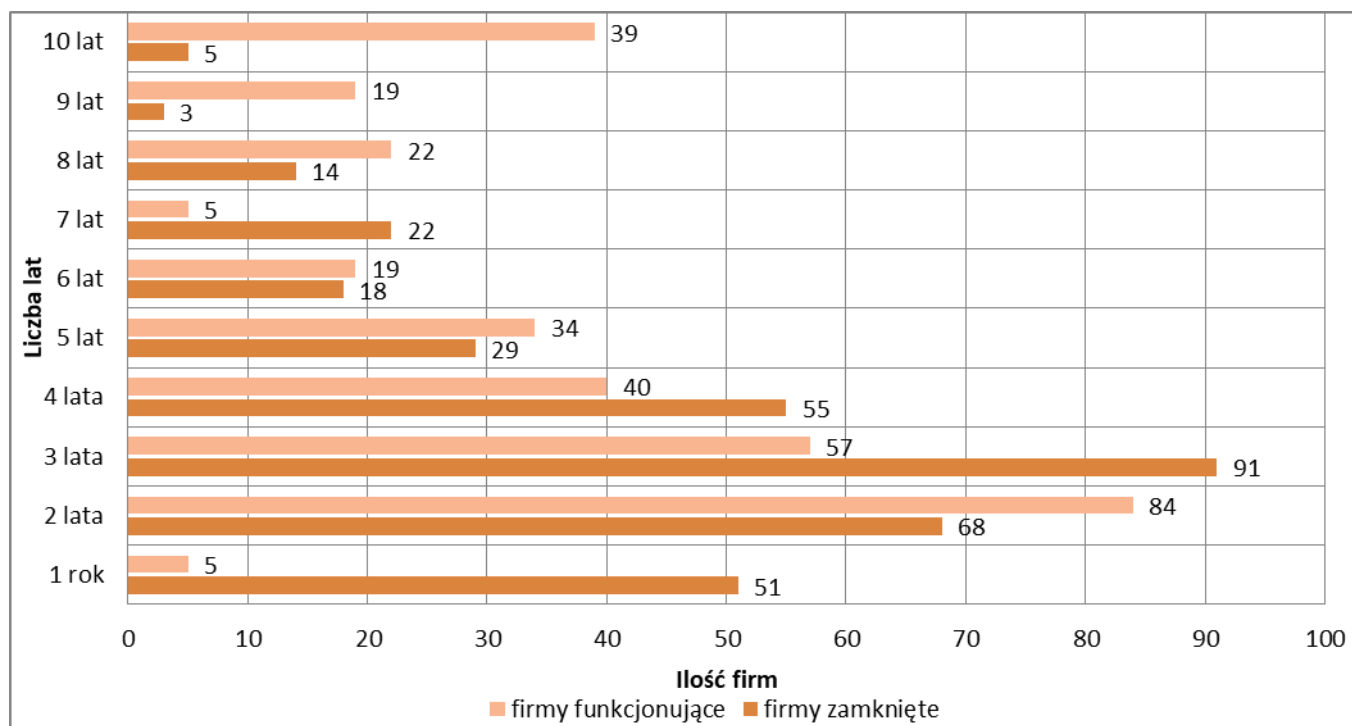
Źródło: badania własne (N=356)

4.8 Okres funkcjonowania działalności gospodarczych po otrzymaniu dotacji z PUP Tychy

Ważnym elementem badań było również sprawdzenie po jakim czasie od otwarcia działalności gospodarczej uległa ona zamknięciu. Szczególną granicą były dwa pierwsze lata prowadzenia działalności, ponieważ po tym czasie przedsiębiorcy przechodzą na wyższą składkę ubezpieczeń społecznych odprowadzaną do ZUS-u. W ciągu pierwszych 24 miesięcy prowadzenia działalności wynosi ona 30% minimalnego wynagrodzenia w Polsce. Do korzystania z ulgowej składki uprawnieni są przedsiębiorcy, którzy przez ostatnie 5 lat nie prowadzili własnej działalności gospodarczej oraz nie współpracują z firmą, w której sami byli zatrudnieni w obowiązującym lub poprzedzającym roku podatkowym (wyjątek stanowi współpraca mająca inny charakter niż taki, który obowiązuje w umowie o pracę). Natomiast po upływie 24 miesięcy pracodawca ma obowiązek odprowadzania składki wynoszącej 60% minimalnego wynagrodzenia w Polsce oraz jest on zobowiązany do odprowadzania obowiązkowej składki na Fundusz Pracy czego nie musiał robić wcześniej (zwolnione z odprowadzania tej składki są kobiety, które ukończyły 55 lat oraz mężczyźni mający 60 lat).

Zwiększone koszty prowadzenia działalności mogą mieć wyraźny wpływ na decyzję o jej zamknięciu, gdyż zdarza się, że przedsiębiorstwo nie jest w stanie osiągnąć oczekiwanego zysku po opłaceniu wszystkich obowiązujących składek. Poddając analizie 680 przedsiębiorstw, z których 356 widnieje jako zamknięte możemy dostrzec, że najwięcej działalności ulega zamknięciu po 3 latach od rozpoczęcia funkcjonowania na rynku. Ich liczba wynosi 91 co stanowi aż 26%. Drugą co do wielkości wartością jest ta dotycząca właśnie drugiego roku od rozpoczęcia działalności. Wtedy zamknięciu uległo 68 firm, co daje 19%. Jak więc widać drugi rok prowadzenia firmy można uznać za pewien moment krytyczny, w którym wiele osób rezygnuje z prowadzenia własnej działalności gospodarczej. Z badań wynika również, że im firma dłużej utrzymuje się na rynku tym rzadziej ulega zamknięciu. Najmniejszą wartość można zaobserwować po upływie 9 lat, wtedy zamknięciu uległy jedynie 3 firmy, czyli zaledwie 1%.

Wykres 8 Okres funkcjonowania działalności gospodarczych po otrzymaniu dotacji z PUP Tychy

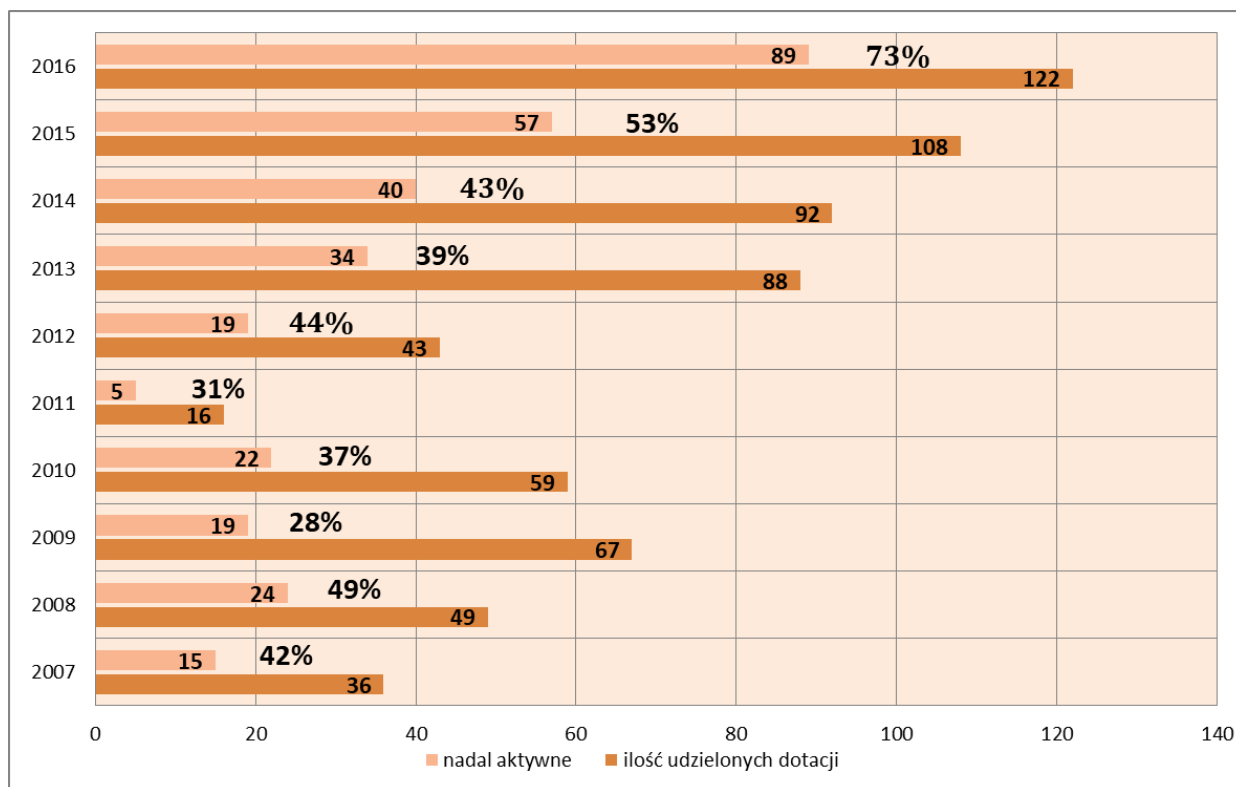


Źródło: badania własne (N=356)

4.9 Procent nadal aktywnych przedsiębiorstw w odniesieniu do ilości udzielonych dotacji przez PUP Tychy w latach 2007 - 2016

Kolejnym analizowanym aspektem był procent nadal aktywnych przedsiębiorstw w odniesieniu do ilości udzielonych w poszczególnych latach dotacji. Najwięcej dotacji udzielono w roku 2016, było ich 122, a firm nadal aktywnych do dziś jest 89, co stanowi 73% udzielonych dotacji w tym roku. Najmniej dotacji udzielonych zostało w roku 2011, było ich zaledwie 16, niestety wśród przedsiębiorstw założonych w tym właśnie roku najmniej jest również działalności aktywnych, do dnia dzisiejszego udało się przetrwać zaledwie 5 firmom, jest to 31% przedsiębiorstw, które otrzymały dotacje w roku 2011.

Wykres 9 Procent nadal aktywnych przedsiębiorstw w odniesieniu do ilości udzielonych dotacji przez PUP Tychy w latach 2007 - 2016



Źródło: badania własne (N=680)

Podsumowanie

Badania, które przeprowadzono dostarczyły informacji na temat dotacji udzielonych osobom bezrobotnym na otwarcie własnej działalności przez Powiatowy Urząd Pracy w Tychach. Naszych rozmówców pytaliśmy o sytuację na rynku pracy w Tychach i w powiecie bieruńsko-lędzińskim, o motywy rozpoczęcia własnej działalności oraz o sam ich rozwój. Według respondentów lokalny rynek pracy rozrasta się w szybkim tempie. Teraz młodym ludziom łatwiej znaleźć pracę, niż jeszcze kilka lat temu. Rynek pracy w Tychach i w powiecie bieruńsko-lędzińskim jest głównie otwarty na pracowników fizycznych i choć dużo jest miejsc pracy, to respondenci odpowiadają, iż trudno znaleźć pracownika któremu odpowiadały by warunki oferowanej pracy. Dużo prościej znaleźć pracę osobie, na stanowiskach fizycznych, niż specjalistycznych czy biurowych. Według naszych respondentów specjalistyczne stanowiska są już obsadzone i brak obecnie wolnych wakatów. Zbyt wysokie wymagania osób obecnie poszukujących pracy, to też problem. Pracodawcy mają kłopot z zatrudnieniem pracownika, który nie chce zgodzić się na warunki stawiane przez przedsiębiorców. Skutkuje to tym, że nie wszyscy decydują się na zatrudnienie pracownika w swojej firmie, gdyż przedsiębiorców na nich nie stać. Większość naszych respondentów deklaruje, że nie ma w planach zatrudniania pracownika, który bardzo dużo kosztuje, ze względu na swoje wymagania i konieczność opłacania wszystkich składek. Nowy pracownik to również duża odpowiedzialność. Tylko nieliczni zdecydowali się na zatrudnienie pracowników.

Osoby, które zdecydowały się otworzyć własną działalność były wcześniej pracownikami etatowymi. Niektórzy z nich pracowali w korporacjach, po czym postanowili zrezygnować z pracy na tzw. „etacie”. Chęć bycia niezależnym, praca na „własny rachunek”, praca połączona z pasją to tylko niektóre z czynników, które zadecydowały o otwarciu własnej działalności i zrezygnowaniu z etatowej pracy. Są również osoby, które zdecydowały się prowadzić własną działalność jeszcze przed podjęciem pracy m.in. w korporacji. Zdecydowana większość badanych nie chciałaby wrócić do pracy etatowej, chcą pozostać przy własnej firmie, lecz są osoby, które w sezonie niskich zarobków – wróciłyby do pracy na umowę. Zaledwie jedna osoba z pytanых zadeklarowała, iż wróciłaby z chęcią „na etat” pozbywając się stresów związanych z prowadzeniem działalności.

Wśród respondentów były również kobiety, które zostały wykluczone z rynku pracy, ze względu na konieczność sprawowania opieki nad dzieckiem / urlop macierzyński. Kobiety po dłuższej przerwie nieobecności na rynku pracy, nie miały możliwości powrotu, co skłoniło je do przemyśleń nad własną firmą. Duża ilość firm powstaje w domu, co umożliwia kobietom zarabianie jak i opiekę nad dziećmi we własnym mieszkaniu.

Kolejnym czynnikiem, który wpłynął na decyzję o otwarciu własnej działalności był brak znalezienia odpowiedniej oferty pracy. Respondenci zaznaczają, że wiek również ma znaczenie w znalezieniu pracy. Osoby starsze mają znacznie trudniej na rynku pracy, choć się o tym nie mówi.

Motywy, które decydują o otworzeniu własnej działalności są różne, od chęci „bycia na swoim” do problemów zdrowotnych, których niektórzy z respondentów nabawili się w trakcie pracy w korporacji. Jedna z naszych rozmówczyń miała dość mobbingu i wykorzystywania w pracy po czym – dzięki namowom męża – otworzyła własną działalność gospodarczą. Oczywiście chęć prowadzenia samemu działalności i większe zarobki, w głównej mierze decydują o powstaniu większości działalności gospodarczych, choć każdy z przedsiębiorców kierował się indywidualnymi motywami.

Powiatowy Urząd Pracy w Tychach udzielając dotacji na otwarcie własnej działalności gospodarczej pomógł nowym przedsiębiorcom sfinalizować i ostatecznie podjąć decyzję o otwarciu własnej firmy. Respondenci jednomyślnie twierdzą, że otrzymane dotacje, były niewielką pomocą finansową przy rozpoczęciu działalności. Zdecydowana większość respondentów pytana o to czy zdecydowaliby się na otwarcie działalności, gdyby nie dofinansowanie odpowiedziała, że tak - zdecydowaliby się. Dofinansowanie pomogło im na zakup nowocześniejszego sprzętu, dzięki któremu łatwiej było im się wybić na rynku.

Dotarcie do wiedzy dotyczącej dotacji na otwarcie własnej działalności jest powszechnie znane. Respondenci odpowiadali, że głównym źródłem informacji jest „poczta pantoflowa”, która jest najbardziej skuteczna. O dotacjach również dowiedzieli się z Internetu, gdzie informacji na ten temat jest bardzo dużo.

Trudności jakie napotkali przedsiębiorcy to przede wszystkim pozyskanie klientów. Otworzenie działalności, dopięcie wszystkiego na ostatni guzik, a teraz co? Jak pozyskać klientów? Takie pytania nurtowały z początku naszych rozmówców. Kolejną przeszkodą okazała się biurokracja, z którą nie wszyscy potrafili sobie poradzić. Niektórzy respondenci,

z góry zlecieli zajmowanie się dokumentacją księgową. Problem również ukazał się w momencie potrzeby zatrudnienia pracownika o odpowiednich kwalifikacjach, którego było ciężko znaleźć. Te problemy nie minęły, również powtarzają się w kolejnych latach prowadzenia działalności. Doszły do nich takie trudności jak brak urlopu, brak stałych zarobków czy obawa przed niepowodzeniem i możliwością zamknięcia działalności. Problem stałych zarobków nie minie. Niektórzy branża zawodowa nie umożliwia ciągłości w zarobkach. Kilku respondentów prowadzi działalność, na które największy popyt jest tylko sezonowo. Inni rozmówcy twierdzą, że osiągają planowany zysk, który utrzymuje się na stałym poziomie.

Wielu respondentów planuje się rozwijać, choć jak zaznaczają wiąże się to z kolejnymi wydatkami, na które nie każdego stać. Kilka osób uważa, że rozwija się cały czas, poprzez szkolenia kilka razy w roku, otwieranie nowych lokali czy zdobywanie nowej wiedzy. Pozostali nie mają takiej możliwości, ze względów finansowych, bądź po prostu sądzą, że osiągnęli już wszystko co potrzebowali do stworzenia swojej firmy.

Dofinansowanie na otwarcie własnej działalności cieszy się dużą popularnością na terenie działania Powiatowego Urzędu Pracy w Tychach. Wszyscy uczestnicy wywiadów jednomyślnie stwierdzili, że takie dofinansowania są potrzebne. To tylko niewielka pomoc finansowa dla nowych przedsiębiorców, ale mimo to uważają, że tego typu dotacje są jak najbardziej potrzebne i przydatne. Respondenci polecają nowym przedsiębiorcą staranie się o dotacje na prowadzenie własnej działalności. Jak zaznaczają podstawą jest dobry biznesplan, cierpliwość, a przede wszystkim silna mobilizacja. Pozyskanie potencjalnych klientów oraz dobra znajomość rynku są koniecznością. Pasja do swojej pracy jest również niezbędna. Z pracy powinniśmy się cieszyć - co podkreślają respondenci – wtedy na pewno firma będzie się prężnie rozwijać.

Spis wykresów

Wykres 1 Liczba działalności gospodarczych powstałych przy wsparciu środków finansowych PUP Tychy w latach 2007 - 2016	29
Wykres 2 Liczba działalności gospodarczych powstałych przy wsparciu środków finansowych PUP Tychy wg branży	30
Wykres 3 Gminy, w których założone zostały działalności gospodarcze w oparciu o dotacje z PUP Tychy.....	32
Wykres 4 Płeć osób rozpoczynających działalność gospodarczą	33
Wykres 5 Wiek osób rozpoczynających działalność gospodarczą w oparciu o dotację PUP Tychy	34
Wykres 6 Status działalności gospodarczych powstałych przy wsparciu środków finansowych PUP Tychy.....	35
Wykres 7 Procent zamkniętych działalności gospodarczych powstałych przy wsparciu środków finansowych PUP Tychy w poszczególnych latach	36
Wykres 8 Okres funkcjonowania działalności gospodarczych po otrzymaniu dotacji z PUP Tychy ...	37
Wykres 9 Procent nadal aktywnych przedsiębiorstw w odniesieniu do ilości udzielonych dotacji przez PUP Tychy w latach 2007 - 2016.....	38

ANEKS

Tezy do dyskusji w wywiadach indywidualnych

I. SYTUACJA NA RYNKU PRACY

1. Jak ocenia Pan/Pani dzisiejszy rynek pracy pod względem łatwości znalezienia pracy?
Proszę spróbować ocenić sytuację w Tychach i powiecie bieruńsko-lędzińskim.
2. Czy przed staraniem się o uzyskanie dotacji poszukiwał(a) Pan/Pani zatrudnienia?

II. MOTYWY ROZPOCZĘCIA DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ

1. Dlaczego zdecydował(a) się Pan/Pani na rozpoczęcie prowadzenia działalności gospodarczej?
2. Jakiego typu jest Pana/Pani działalność gospodarcza?
3. Dlaczego wybrał(a) Pan/Pani taki właśnie typ prowadzonej działalności?
4. Czy bez uzyskania dotacji zdecydowałby się Pan/Pani na rozpoczęcie działalności gospodarczej?
5. Mając możliwość wyboru – czy nadal chciałby(ałaby) Pan/Pani prowadzić własną firmę, czy też wybrałby(ałaby) Pan/Pani pracę na etacie w innej firmie?
6. Jak dowiedział(a) się Pan/Pani o możliwości uzyskania dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej?

III. PROWADZENIE DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ

1. Jakie były dla Pana/Pani największe trudności napotkane na początku działalności?
2. Z jakimi problemami spotyka się Pan/Pani obecnie w związku z prowadzeniem własnej firmy?
3. Czy osiąga Pan/Pani planowany zysk z prowadzonej działalności?
4. Jakie są perspektywy rozwoju Pana/Pani firmy (np. nowe rynki zbytu, nowe placówki, nowa oferta, rozszerzenie profilu działalności)?

5. Czy zatrudnia Pan/Pani pracowników? Czy w najbliższych miesiącach chciałby(ałaby) Pan/Pani przyjąć nowe osoby do pracy? Jeżeli tak, to ile osób i o jakich kwalifikacjach?
6. Czy poleciłby(łaby) Pan/Pani korzystanie z tego typu dofinansowania innym osobom?
7. Jakie miałby(ałaby) Pan/Pani rady dla osób planujących otworzyć swoją działalność gospodarczą korzystając z dotacji udzielanej przez publiczne służby zatrudnienia?

Projekt CZAS NA STAŻ – granty dla innowatorów społecznych oferujących nowe rozwiązania praktycznej nauki zawodu w przejściu z edukacji do pracy (POWR.04.01.00-00-IO50/15)

pn. „**WORK for JOB – przez praktykę do pracy**” – program zdobywania doświadczenia zawodowego dla studentów socjologii”

realizowany w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój
2014-2020 współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego.

